

Phương pháp tiếp cận và can thiệp

Tài liệu chuyên đề thuộc bộ tài liệu Dự án LSPP — Giảm ô nhiễm rác thải nhựa với các giải pháp địa phương.

Phần II

MÔ HÌNH TIÊU BIỂU

Dự án “Giảm ô nhiễm rác thải nhựa
với các giải pháp địa phương”

Giai đoạn 2020 - 2023

A photograph of a beach heavily littered with plastic waste, including numerous plastic bags and bottles in various colors like white, blue, green, and yellow. The beach is situated next to a body of water, with a rocky coastline and some greenery visible in the background under a clear blue sky.

2.1.
*Phương pháp
tiếp cận
và can thiệp*

2.1.1. Phương pháp tiếp cận

2.1.1.1. Có sự tham gia

Các hoạt động hiệu quả cần có sự tham gia của nhiều bên, trong đó lấy người dân làm trung tâm. Trong tiếp cận này tri thức, kĩ năng của cộng đồng được huy động và áp dụng một cách đầy đủ nhất.

Các cấp độ của sự tham gia bao gồm:

- Tham gia thụ động: Người tham gia được cung cấp thông tin.
- Tham gia bằng cách cung cấp thông tin: Người tham gia trả lời những câu hỏi của điều phối.
- Tham gia bằng cách được hỏi ý kiến (được tham vấn): Người tham gia được tham khảo ý kiến để biết khó khăn và nhu cầu, các ý kiến này chỉ có tính chất tham khảo.
- Tham gia bằng cơ chế: Người tham gia tham gia bằng cách đóng góp các thời gian, vật chất và cùng thực hiện trong quá trình.
- Tham gia chức năng (hoạt động): Người tham gia tham gia bằng cách hình thành các nhóm để đạt được các mục tiêu đã định trước liên quan.
- Tham gia theo kiểu tương tác: Tham gia bằng cách cùng trao đổi, phân tích kết quả.
- Tự huy động: Người tham gia tự mình xác định được các vấn đề, tự tìm tòi và sáng tạo các giải pháp để giải quyết vấn đề, tổ chức điều phối chỉ đóng vai trò xúc tác và tăng cường khả năng cho Người tham gia.

2.1.1.2. Tác động tập thể

Tác động tập thể là một cách tiếp cận có hệ thống, giúp kết nối các bên liên quan để cùng nhau giải quyết một vấn đề phức tạp mà nỗ lực riêng lẻ của từng bên không đem lại tác động dài hạn.

05 nhân tố chủ chốt để thực hiện hiệu quả cách tiếp cận tác động tập thể bao gồm:

- Chương trình hành động chung: Chung hiểu biết về vấn đề cần giải quyết, chung tầm nhìn về mục tiêu và thống nhất cách thực hiện để đạt được mục tiêu
- Thông tin và truyền thông liên tục: thông tin liên tục và cởi mở, tập trung vào xây dựng lòng tin
- Phương pháp đo lường thống nhất: Thống nhất cách thức đo lường kết quả và theo dõi tiến trình thực hiện; học hỏi và thích ứng để quản lý hiệu quả công việc
- Điều phối bởi tổ chức nòng cốt: Có đủ năng lực huy động và điều phối các bên tham gia; có khả năng duy trì mạng lưới và nhân rộng kết quả
- Các hoạt động bổ trợ lẫn nhau: Hợp tác dựa trên chương trình hành động chung; thực hiện hoạt động dựa trên thế mạnh của từng bên.

2.1.1.3. Xây dựng năng lực cho đối tác tham gia

Trong áp dụng tiếp cận tác động tập thể, đơn vị tham gia hoạt động được tăng cường năng lực nhằm điều phối, kết nối các bên liên quan trong việc thực hiện mô hình.

2.1.1.4. Phát triển cộng đồng dựa vào nguồn lực địa phương

Phương pháp nghiên cứu phát triển dựa vào nội lực cộng đồng (ABCD) được áp dụng vào mô hình với các nguyên tắc chính như sau:

- Đánh giá và huy động khả năng, năng lực và năng khiếu của mỗi tổ chức, cá nhân trong cộng đồng và nguồn lực nội tại để phát triển cộng đồng đó.
- Xây dựng mô hình được định hướng bởi chính các tổ chức tại khu vực hơn là phát triển do định hướng được khởi xướng từ bên ngoài.

Căn cứ vào kết quả nghiên cứu cơ sở, các hoạt động quản lý rác thải liên quan đến giảm thiểu chất thải rắn nói chung và rác thải nhựa nói riêng vẫn chưa đạt hiệu quả. Chính vì vậy, phương pháp phát triển này sẽ giúp dự án nhận được sự đồng thuận và tham gia của cộng đồng người dân, khuyến khích và thúc đẩy phát triển mô hình.

2.1.2. Phương pháp can thiệp - Phương pháp 6S

2.1.2.1. Bước 1. Phân tích hiện trạng

Rà soát và phân tích hiện trạng của địa phương và thực hiện hoạt động xây dựng sơ đồ quan hệ của các bên liên quan thông qua các công cụ như rà soát tài liệu, thảo luận nhóm tập trung và phỏng vấn, đánh giá.

Bảng. Rà soát hiện trạng và xác định các bên liên quan

Đánh giá hiện trạng	Rà soát vai trò trách nhiệm, sự quan tâm của các bên liên quan
Phân tích tài liệu	
Dự án và GreenHub tìm hiểu và đánh giá từ các tài liệu thứ cấp liên quan để xác định hiện trạng về quản lý chất thải rắn, ô nhiễm nhựa tại địa phương, các điểm nóng và thành phần rác thải tại khu vực thực hiện mô hình.	GreenHub xem xét mạng lưới các bên liên quan đến quản lý chất thải rắn, ô nhiễm nhựa tại địa phương và phân tích vai trò, mối quan hệ giữa các bên và khả năng tham gia của họ trong hoạt động mô hình.
Thảo luận nhóm tập trung	
GreenHub cùng đối tác địa phương thực hiện tham vấn các bên liên quan như các hội/ đoàn thể, tổ chức cộng đồng và các bên liên quan khác như Công ty môi trường đô thị, thông qua các thảo luận nhóm và họp tham vấn	Các đối tác mô hình tham gia tham vấn chia sẻ thông tin về vấn đề ô nhiễm chất thải rắn, rác nhựa và thực hiện phân tích các bên liên quan bao gồm các hạng mục về năng lực, tài chính, con người và khả năng tham gia thông qua các hoạt động họp tham vấn và thảo luận nhóm
Phỏng vấn	
GreenHub và đối tác thực hiện mô hình triển khai các khảo sát trực tuyến và trực tiếp để phỏng vấn các bên liên quan tại địa phương, tìm hiểu hiện trạng và nhu cầu thực tế liên quan đến vấn đề về quản lý rác thải.	Sau khi xác định các bên liên quan, GreenHub lập, xây dựng danh sách các bên liên quan, vai trò trách nhiệm và sự quan tâm của họ đối với vấn đề và xác định các ưu tiên lựa chọn về vấn đề cần giải quyết. Từ đó thực hiện phỏng vấn sâu các đối tượng, bên liên quan nhằm đánh giá khả năng hợp tác và phối hợp triển khai thực hiện.

2.1.2.2. Bước 2. Đề xuất giải pháp và xây dựng kế hoạch (Solution)

Dựa trên kết quả khảo sát hiện trạng, xác định các bên liên quan chủ chốt, nhóm dự án xác định các giải pháp phù hợp với địa phương. Một kế hoạch cùng hành động (Joint Action Plan - JAP) với các bên liên quan chủ chốt từ các ngành khác nhau được xây dựng để huy động nguồn lực, sự đồng thuận để triển khai các hoạt động nhằm thúc đẩy quản lý hiệu quả rác thải rắn nói chung và rác thải nhựa nói riêng tại khu vực dự án. Kế hoạch cùng hành động là một kế hoạch chung với sự tham gia của nhiều bên liên quan, tổng hợp các nguồn lực từ các ngành liên quan bao gồm dự án, hội doanh nghiệp, cơ quan nhà nước và hội đoàn thể. Điều này giúp cho việc quản lý, điều phối các chương trình, dự án liên quan trong tổng hoà chung và tập trung nguồn lực để thực hiện mục tiêu chung là giảm thiểu ô nhiễm rác thải nhựa. Kế hoạch JAP sẽ được rà soát và điều chỉnh hàng năm dựa trên điều kiện thực tế và cách thức triển khai để xác định các hành động ưu tiên cho mỗi năm. JAP được xây dựng và ban hành bởi cơ quan quản lý địa phương với sự hỗ trợ từ các chuyên gia từ dự án. Các bên liên quan chính bao gồm Phòng TNMT Quận, Phòng GD, Hội phụ nữ, Đoàn thanh niên, trường học và cộng đồng, doanh nghiệp liên quan, đơn vị nghiên cứu, tổ chức phi chính phủ có hoạt động tại địa phương. Mỗi thành phần sẽ đóng các vai trò khác nhau và cùng hành động để thực hiện mục tiêu đề ra trong JAP.

2.1.2.3. Bước 3. Hỗ trợ tổ chức thực hiện (Support)

Sau khi kế hoạch hành động chung được xây dựng, và ban hành bởi cơ quan quản lý địa phương. Nhóm dự án sẽ hỗ trợ các đối tác địa phương để lựa chọn các ưu tiên triển khai thực hiện. Trong đó, phối hợp với các đối tác để triển khai các mô hình giảm thiểu rác thải nhựa đã được đưa vào nội dung của JAP.

Trong quá trình đó, nhóm làm việc gồm cán bộ dự án và đối tác triển khai sẽ cùng hướng dẫn liên quan đến hoạt động cụ thể, cán bộ điều phối kỹ thuật cung cấp chuyên môn sâu về quản lý rác thải rắn nói chung và rác thải nhựa nói riêng, cũng như các giải pháp phù hợp với địa phương. Hoạt động hỗ trợ kỹ thuật được triển khai từ khi bắt đầu quá trình thiết kế cho tới khi triển khai và hoàn thành quá trình hoạt động bao gồm:

- Cung cấp các kiến thức, kỹ năng giảng dạy về nhựa và sức khỏe thông qua các tập huấn và tập huấn cho tập huấn viên (TOT)
- Cung cấp các kỹ năng về truyền thông thay đổi hành vi
- Hỗ trợ xây dựng các kế hoạch cụ thể đối với từng hoạt động và mô hình, sáng kiến về giảm thiểu rác thải nhựa, mô hình thu gom, tuần hoàn với tài nguyên rác
- Nâng cao năng lực của tổ chức cho các đối tác triển khai thực hiện
- Cung cấp các đầu vào chuyên môn và hỗ trợ trong quá trình triển khai thực hiện các hoạt động.

2.1.2.4. Bước 4. Giám sát và học hỏi (Supervision)

Tại mỗi địa bàn dự án và trong quá trình triển khai mô hình/hoạt động, GreenHub sẽ có cán bộ hướng dẫn kỹ thuật và cán bộ dự án để đồng hành cùng các đối tác thực hiện.

Trong quá trình đó, nhóm làm việc gồm cán bộ dự án và đối tác triển khai sẽ định kỳ gặp gỡ, làm việc để rà soát tiến độ và kết quả triển khai nhằm đảm bảo chất lượng và hiệu quả của mô hình dựa trên các chỉ số đã thống nhất với 02 nhóm giám sát (giám sát thực hiện và giám sát tác động). Trong quá trình đó điều chỉnh thích ứng là và giao tiếp liên tục là quan trọng để có thể đáp ứng được các thay đổi về kĩ thuật cũng như bối cảnh của mô hình.

Một số công cụ sẽ được sử dụng hỗ trợ hoạt động đánh giá nhằm tăng cường hiệu quả hoạt động và làm nền tảng cho việc nhân rộng mô hình. Các công cụ bao gồm SWOT, và CLA framework. Các công cụ này có thể tham khảo trong các tài liệu liên quan hoặc hướng dẫn từ Cơ quan Phát triển Quốc tế Hoa Kỳ (USAID). Trong đó, công cụ SWOT sẽ giúp cho đội ngũ dự án và đối tác thực hiện nhìn nhận được các điểm yếu, điểm mạnh, cơ hội và thách thức đặc biệt trong quá trình nhân rộng.

Các kênh truyền thông, liên lạc của dự án cũng sẽ được kích hoạt nhằm hỗ trợ kịp thời các hoạt động trên thực địa (kênh trao đổi nhanh và kênh thông tin chính thức). Định kỳ sẽ có các cuộc họp kỹ thuật nhằm hỗ trợ các đối tác địa phương và giải quyết các vấn đề kỹ thuật phát sinh trong quá trình thực hiện. Giải pháp cho các vấn đề phát sinh sẽ được đưa ra và thống nhất giữa dự án và đối tác đồng triển khai, cũng như báo cáo cho các đối tác quản lý cấp cao hơn.

2.1.2.5. Bước 5. Nhân rộng (Scaling-up)

Dựa vào thông tin từ đánh giá nhằm nhìn nhận kết quả đã thực hiện theo kế hoạch, dự án cũng sẽ trao đổi với các đối tác các cấp về khả năng nhân rộng của hoạt động/ mô hình/ sáng kiến. Nhân rộng ở đây có thể về phương pháp hoặc kết quả sang một địa bàn mới, địa bàn mở rộng, cũng như huy động nguồn lực cho nhân rộng.

Trong quá trình triển khai, dự án hướng tới huy động nguồn lực từ chính quyền địa phương, cơ quan chuyên môn cho nhân rộng kết quả hoặc huy động sự tham gia của doanh nghiệp cho nhân rộng mô hình. Việc nhân rộng thể hiện tính tác động, bền vững của các giải pháp đã được dự án triển khai.

2.1.2.6. Bước 6. Tính bền vững (Sustainability)

Tính bền vững của mô hình/ hoạt động đòi hỏi nhiều yếu tố liên quan. Đối với các mô hình trong khuôn khổ dự án "Tính bền vững" đề cập đến việc tiếp tục mục tiêu, nguyên tắc, hoạt động và nỗ lực của dự án để đạt được kết quả mong muốn trong trường hợp này là giảm thiểu rác thải nhựa ra môi trường thông qua xây dựng năng lực cho các đối tác địa phương và thúc đẩy mục tiêu đó sau khi dự án kết thúc. Tính bền vững thể hiện ở khía cạnh năng lực của đối tác địa phương được tăng cường và họ chủ động áp dụng các tiếp cận, phương pháp cho giải quyết các vấn đề của địa phương hoặc/và các hoạt động tiếp tục được duy trì, mở rộng sau giai đoạn dự án với mục tiêu đã thống nhất; cũng như được đưa vào các chương trình của chính quyền địa phương và sử dụng ngân sách nhà nước cho tiếp tục triển khai. Thông thường có yếu tố về kinh doanh, khởi nghiệp thì các mô hình sáng kiến cũng sẽ có được tính bền vững.